

De Heraut

door de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 28 Mei 1916. N°. 2001.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de gebonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ongeconserveerde stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen worden aangenomen aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 66, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Dinsdagmiddag 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirectieuren enz. Advertenties: van 1 tot 8 regels f 1.20, voor elke regel meer f .20. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f .12 per regel.

Van de Voleinding.

CCXI.

ZESDE REEKS.

XXXIV.

Menschenkind, zeg tot den Vorst van Tyrus: Zoo zegt de Heere HEERE: Omdat uw hart zich verheft, en zegt: Ik ben God, ik zit in Godes stoel, in het hart der zeeën, daar gij een mensch en geen God zijt, stelt gij uochmans uw hart, als Godes hart. Ezech. 28: 2.

Gaan we thans tot den tweeden in de rij der groote Profeten, tot Jeremia over, dan vraagt drieërlei meer in het bijzonder onze aandacht. In de eerste plaats zijn Godspraken tegen de heidenen; in de tweede plaats zijn profetische ingrijpen in de historie van Juda's laatste koningen; en in de derde plaats zijn profetie met het oog op de Voleinding. Zijn Godspraak tegen de heidenen moge daarbij op den voorgrond zijn geplaatst, wijl het doen uitgaan van zulke Godspraken niet bij hem alleen voorkomt, en het uit dien hoofde zaak zal zijn, op de betekenis van al zulke Godspraken, ook bij andere profeten, nader de aandacht te vestigen. Vooral de Godspraak tegen Tyrus trekt hierbij de aandacht. Reeds in Joel 3: 4 heette het tegen Tyrus en Sidon: «En ook wat hebt gij met Mij te doen, gij Tyrus en Sidon. Zoo gij Mij wilt vergelijken, haastelijk zal ik uw vergelding op uw hoofd wederbrengen.» Evenzoo ging bij Amos het harde woord over Tyrus uit (1: 9): «Aldus zegt de Heere, om drie overtredingen van Tyrus zal ik dat niet afwenden, omdat zij mijn volk met een volkomen wegvoering hebben overgeleverd aan Edom, en niet gedacht aan het verbond der broeders. Daarom zal ik een vuur zenden in den muur van Tyrus, dat zal hare paleizen verteren.» Toch waren dit nog slechts op zich zelf staande details: Godspraken, waarop veelal nauwelijks gelet wordt. Komt ge nu daarentegen bij de groote Profeten, dan vindt ge Gods oordeel over Tyrus voor meer dan een geheel kapittel bij Ezechiel in hoofdst. 26—27, en evenzoo in Jesaja in hoofdst. 23, alsmede bij Jeremia in hoofdst. 47. Om wel te verstaan, hoezeer Tyrus hier op den voorgrond treedt, dient echter vooral een overzicht gegeven over het geheel des Gods oordeels tegen de heidenen, opdat hun omvang en betekenis ons duidelijk voor oogen staan. Hierbij is het eigenaardige, dat de drie groote Profeten, Jesaja, Jeremia en Ezechiel, blijkbaar de volle draagkracht van deze eigenaardige Godspraken zelve gevoeld hebben. Immers deze soort Godspraken zijn niet over hun geheele verhandeling verspreid, maar staan bij alle drie deze profeten groepsgeveerd bijeen. In Jesaja beginnen ze met hoofdst. 15 en loopen door tot hoofdst. 23. Jeremia geeft ze ons in kapittel 46 tot 51. En Ezechiel voegde ze samen in hoofdst. 25—38. Alles saamgenomen, omvatten deze eigenaardige Godspraken niet minder dan een kleine dertig hoofdstukken.

Een tweede eigenaardigheid van deze Godspraken tegen de Volken of Gofim is, dat ze in hoofdzaak van dezelfde volken handelen. Babel staat natuurlijk op den voorgrond. Naast Babel komt Egypte, en dan als het derde punt in den driehoek Tyrus. En naast deze drie doemt dan het Godsoordeel Moab en Ammon en Edom, Damascus met de Syriërs, en de Philistijnen. Bij Jeremia komt er dan Elam en Kedar nog bij. En bij Ezechiel loopt het uit op den inval van Gog en Magog tegen de erve des Heeren. Reeds uit deze korte opsomming blijkt, hoe deze drievoudige reeks van Godspraken, welken slechts één geheel vormt. Assyrie wordt daarbij meer zijdelings vermeld. In 625 v. Chr. ging het Assyrische rijk feitelijk in het Babylonische rijk op. Hoe het niet alle deze Godspraken tegen de heidenen, wat hun aankondiging betreft, gedaan is, weten we niet. Het liet zich uiteraard denken, dat deze profetieën naar elk volk waarop ze sloegen, waren uitgedragen. Joden woonden onder alle deze volken. Vele van die buitenaf wonende Joden kwamen, al was 't slechts éénmaal 's jaars, naar een der hooge feesten op. Het laat zich dus zeer wel denken, dat b.v. in Edom, waar de Joden met bijzondere opmerkzaamheid van de Godspraken tegen Edom kennis namen, er op een rol afschreef van zochten te krijgen, zij deze rol naar Edom brachten en daar op allerlei wijze bekend zocht te maken. Een verkeer, gelijk wij in onze dagbladen en tijdschriften bezitten, hadden die volken niet, maar daarentegen

mag men het niet voorstellen, alsof alle gemeenschap nog onthield. Zelfs in het begin der Reformatie was de publiciteit in het gedrukte stuk aanvankelijk nog zeer onbeduidend, maar dit nam niet weg, dat men over en weer toch tamelijk wel op de hoogte was van wat er omging. Men mag het daarom volstrekt niet voorstellen, alsof deze Godspraak tegen de Volken alleen te Jeruzalem bij den Tempel of bij de poort uitgesproken waren, om voort in vergetelheid te verdinken. Veelmeer mag aangenomen worden, dat de volken, wien ze golden, er wel ter dege kennis van erlangden, of althans dat de Joden, die onder deze gedoemde volken verkeerden, er de kennis wel van overbrachten. Ook de karavannen, men vergeet dat niet, konden aan deze mededeelingen dienstbaar zijn. Hierop diende gewezen te worden, omdat anders deze bijna 30 hoofdstukken in de profetische reden tegen de volken, in zoo onbeduidend licht blijven schuilen. Ze zouden dan geen ander karakter bezitten dan van zekere opinie over het lot dat deze volken te wachten stond, en het zou volstrekt onverklaarbaar zijn, uit wat hoofde de Heilige Schrift aan deze oordeelen over de Gofim zoo omvangrijke plaats heeft ingeruimd. Iets waarvan zij toegevoegd, dat ook voor ons deze Godspraken over de volken dan eerst hun betekenis herwinnen, zoo we ze niet aanzien voor korte reden voor de Joden gehouden, maar er in aanvaarden opzettelijke Godspraken om niet alleen de toenmalige tijdgenooten, maar ook ons zelf nog steeds het bestel Gods over de internationale samenleving der volken te doen verstaan.

Dit mag te meer gezegd, nu de uitkomst toont, wat historische waarheid voor de toekomst in deze geheel eigenaardige drie series van Godspraken bij Jesaja, Jeremia en Ezechiel, verscholen was. Strekking van deze drie reeksen was, klaarlijk te voorzeggen, dat de tien volken, waarvan hier sprake is, er destijds wel in slaagden om het volk Gods ten onder te houden, maar dat naar Gods bestel de toekomst juist omgekeerd zou zijn, dat alle deze volken ondergingen of verdwenen, en dat ten slotte alleen het nu zoo gedrukte en benaauwde volk Gods stand zou houden. Van Babel en Assyrie, van Ammon en Moab, van Edom en de Philistijnen, van Tyrus en Sidon, ja van Damascus en Egypte als machtige en onafhankelijke staten is in Midden Azië en op de kust van de Middellandse zee niets meer over. Al was het toen een reuzenmacht, die tegen Israël opkwam, het omringde, insloot en schijnbaar ten onderbracht, zoo is nu nauwelijks het spoor hiervan meer te ontdekken. Het zijn niet de machtige Staten, want toen, maar hun bouwvallen, die thans de aandacht tot zich trekken. Zelfs Egypte is eerst geheel onder Turkije, en nu onder Engelsche macht, te loor gegaan. En hier nu tegenover staat het machtige en nog altoos zoo hoogst opmerkelijke feit, dat alleen het volk van Israël, gelijk dit in de Joden naleeft, nog een over heel de wereld verspreide macht vormt, die door handel, rechtsstudie en literatuur een met terdaad kosmische betekenis verkreeg en hield. Waarbij dan zeer in 't bijzonder zij opgemerkt, dat het totaal der Joodsche bevolking nog altoos tusschen de elf en twaalf miljoen bedraagt. Het zoogenaamde Jewish Yearbook, dat telken jaar bij Greenberg en Co te Londen verschijnt, gaf voor het Joodsche jaar 5667 het aantal Joden, zie pag. 241, op als bedragende 11,107,634. Dit cijfer was alzoo verdeeld, dat voor Europa 8,787,217 golden, voor Amerika 1,584,022, voor Azië 377,410, voor Afrika 402,602 en voor Australië 17,403. Verreweg de meeste Joden wonen in Rusland, namelijk 5,189,401. Het zwakst zijn ze vertegenwoordigd in Scandinavië (40,000) en Zwitserland 12,264. Ons land was als kleine staat steeds gastvrij geweest, zoodat het aantal Joden ten onzent nog altoos over de 104,000 bedraagt. Maar hoe gespreid en gedeeld ze ook zijn mogen, het feit blijft, dat de Joden als natië alle eeuwen door stand hebben gehouden, terwijl van de meeste volken, over welke destijds het Godsoordeel uitging, met name Moab, Edom, Ammon, Tyrus en Sidon, nauwelijks de historische voetstap in het heden is achtergebleven.

Men onderschat daarom zoozeer de hooge betekenis van deze Godspraken, zoo men zulke kapittelen slechts leest, als voor destijds belangrijk, maar verlor zonder betekenis. Immers de tegenstelling die in deze oordeelen ligt tusschen de Joden en de Volken, is nog slechts een stukje der zaak. Het zijn toch niet alleen de elf miljoen Joden, die uit het oude volk zijn opgekomen, en die blijkbaar nog hun toekomst wachten, maar veel sterker spreekt

hier het geestelijke rijk, dat in het vleeschelijk Israël verscholen was. Reeds in de belofte aan Abraham gegeven, kwam dit onderscheid uit. Het was immers niet alleen het Patriarchaal geslacht met zijn nakomelingen, dat een bijzonder tegen zou ontvangen, maar uit dit Patriarchaal geslacht zou er een zegen overvloeien naar alle volken. Alle volken zouden in Abraham gezegend worden. Het is deze zegen die zich in Davids huis heeft gehecht en in de Messiasbelofte zich heeft aangetrokken, om straks, na Bethlehem, uit dit centrum van het patriarchale volk de Christelijke Kerk te doen opkomen. Van tweeërlei aard is alzoo de vervulling van de belofte, die aan Abraham gegeven was. Waar alle volken van Edom, Moab enz. ondergingen, staat Israël nog altoos overeind, duurt als volk nog voort, oefent een machtigen wereld-invloed uit, en wacht op zijn nationale voleinding. Maar in de tweede plaats is er van de Patriarchen, door David, en dank zij den Messias, een nog veel grootere, allesbeheerschende Christelijke macht uitgegaan, waarbij vergeleken, al wat in Jesaja's en Jeremia's dagen nog groot onder de heidenen was, ten eenenmale in het niet is verzonken. Zoo nu bezien is het duidelijk, dat de Godspraken over de volken een machtige wereld-betekenis hadden. Ongetwijfeld ging niet heel 't heidendom in het leven der volken die Israël omringden en benaauwden, op. In Indië werkten nog heel andere geestelijke factoren. Griekenland heeft vóórden verlicht op meer dan één rijk gebied van menschelijk leven. En ook de Romeinen wisten tot stand te brengen, wat thans nog onder alle beschaaide volken naverkt, maar genomen gelijk de verhouding destijds in Midden-Azië en op de kust van de Middellandische Zee lag, hield nog steeds de worsteling aan tusschen Egypte, Tyrus en Babel, die saam met de Moabiteten en hun nagebuurt stammen, Israël niet slechts bedrukten, maar te niet poogden te brengen, en hierin op zoo pijnlijke wijze geslaagd waren, dat het rijk der Tien stammen geheel in Assyrie opging. Juda voor Nebucadnezar bezweek, en er nog slechts enkel onder de Machabreen, voor korte tijd, een Joodsche Staat zich als onafhankelijk kon handhaven, om straks nogmaals, en dan voorgoed, onder Rome's overmacht te bezwijken. En wat nu toont dit anders, dan dat alle eeuwen door de wereldmacht zich aangordde om het Koninkrijk Gods ten onder te brengen, doch dat, hoe gedurig ook het Koninkrijk Gods schijnt onder te gaan, ten leste toch altijd de wereldmacht weer omgaat, en alleen aan de zaak des Heeren de zegepaai blijft?

Dat hierbij nu, naast Babel, altoos weer Tyrus, met Sidon, op den voorgrond treedt, levert geen moeilijkheid op. In Openbaringen 18: 11 treden, bij het einde dat naderde, de kooplieden der aarde op den voorgrond. Zoo toch lezen we daar: «En de kooplieden der aarde zullen weenen en rouw maken, omdat niemand hun waren meer koopt, waren van goud en van zilver, en van kostelijk gesteente, en van fijn lijnwaad, en van purper en van zijde en van scharlaken, en allerlei welriekend hout, en van koper en van ijzer en van marmer, steen, van kaneel en reukwerk. De kooplieden dezer dingen, die rijk geworden waren, zullen van verre staan, weenende en rouw makende. En alle stuurlieden en al het volk op de schepen en de bootsgezellen, en allen die ter zee handelen, stonden van verre, en zij wierpen stof op hun hooiden, zeggende: Wee, wee, de groote stad, want ze is in één ure verwoest geworden.» En daartegenover volgde dan de jubelzang van Gods volk: «Bedrijft vreugde over haar, gij hemel, en gij heilige apostelen en gij profeten! want God heeft uw oordeel aan haar geoordeeld» (vs. 20). Ditzelfde oordeel nu, dat eens in de Voleinding de wereldmacht zal treffen, wordt in de Godspraken van Jesaja, Jeremia en Ezechiel op de toenmalige volken, en met name ook op Tyrus, toegepast, en wel in klinkende mate. Sterk reeds bij Jesaja en Jeremia, maar verreweg het sterkst door Ezechiel, en hierbij nu treft het u aanstands, dat ook Tyrus destijds was «de stad der kooplieden», waarin alle weelde der wereld werd aangevoerd, waarin de prachtigste paleizen verreesen, en vanwaar de zeehandel over heel Europa en Azië en Afrika uitging, en dat het nu juist deze stad is geweest, die een volkomen ondergang tegemoet ging. Zelf ben ik opzettelijk naar Tyrus toegegaan, om den vollen indruk te ontvangen van wat in het oordeel over haar gekomen is. Iets dat is opmerkelijker was, omdat in Salomo's dagen Tyrus reeds bloeide en door konstrijn uitblonk, en deswege ook Koning Hiram de architecten

leverde voor den bouw van den tempel op Sion. Thans is het niets meer. Een doodsche kloude die in zee zich uitstrekt. Maar alle handel is weg, alle scheepvaart is verdwenen. Een paar kleine visschersvaartuigen is al wat ge er nog vindt. Die tegenstelling met het verleden is voor wie de Profetie kent, zoo aangrijpend. Toen de groote zee stad door den handel en de scheepvaart de toen bekende wereld beheerschende, en nu minder geworden dan een onzer Nederlandsche dorpen in het Gooi. Wat in het Geuzenliedje van Antwerpen gezegd wordt: «O, Antwerpen rijk, gij keizerlijke stede, wie u's gelijk zag men leven in vrede. Tyrus heeft nooit bestaan 't geen dat gij hebt gedaan. Sion kwaad en verwoed, en heeft nooit Christenbloed gelijk gij doet gedronken», geeft zoo duidelijk den zin en de betekenis aan, die dit ontzettende oordeel over Tyrus nog steeds in ons wereldleven heeft.

Handel en scheepvaart, verkeer en vertier vormen saam de uitwendige wereldmacht, die de macht der Staten bezielt, en zich tot meesters van het aardrijk wist op te werpen. Religie, kunst, letterkunde, rechtspraak en zooveel meer zijn elk op zich zelf en al te saam ook zeer machtig en van veel hooger orde, maar de historie toont 't ons telkens weer, hoe 't onder alle volken toch telkens weer op het goud en het edelgesteente, op weelde en wellust afgaat, en hoe gedurig opnieuw de macht zich saamtrent in het groote middelpunt van handel en zeevaart, of, gelijk het in Openbaringen 18: 12 heet, van «de kooplieden der aarde», tegen wier heerschappij de finere elementen van het leven niet opklimmen. Welnu, die macht was in Babel, die macht was in Tyrus en Sidon, destijds opgekomen, en datzelfde Tyrus dat eens in Salomo's dagen op Sion den tempel heeft helpen bouwen, was nu met de Heidensche machten in band, en bond getreden, om het volk, dat uit Abraham stamde en op de heilige erve leefde, niet slechts te overweldigen, maar ten slotte zelfs te niet te doen. Dit nu zou over Tyrus het oordeel brengen, en vandaar dat tegen Tyrus de last uitgaat: «Menschenkind, zeg tot den Vorst van Tyrus: Zoo zegt de Heere HEERE: Omdat uw hart zich verheft en gij zegt: Ik ben God, ik zit in Godes stoel, in het hart der Zeeën, daar gij een mensch en geen God zijt, stelt gij uochmans uw hart als Godes harte (Ez. 28: 2). En dan gaat 't voort: Gij hebt goud en zilver verkregen in uw schatten. Door de groothed uwer wijsheid is uw koophandel hebt gij uw vermogen vermeerderd, en uw hart verheft zich vanwege uw vermogen. Daarom zegt de Heere: Omdat gij uw hart gesteld hebt als Godes hart, daarom zal ik de tirannijste der heidenen over u brengen. Ten grave zullen zij u doen nederdalen, en gij zult sterven den dood eens verslagenen in het hart der zeeën.» Ook voor Nederland is dit Godsoordeel over Tyrus en Sidon daarom van zoo allesbeheerschend gewicht, omdat het de zonde van Tyrus is, waarin ook onze kooplieden van de 18 eeuw vervielen; gevolg waarvan dan ook was dat het oordeel over Tyrus in 1795 ook over ons is voltrokken. Thans volgt onder ons weer opleving, terwijl Tyrus in zijn graf blijft. Dit kon, omdat de 16 eeuw ons niet enkel den handel der kooplieden, maar ook de macht van het Calvinisme schonk. Maar de waarschuwing tegen Tyrus blijft zich ook tegen ons keeren, en gelijk uit Openbaring 18 bleek, zal die waarschuwing kracht behouden tot aan de Voleinding.

Nog sterker spreekt deze Godspraak tegen Tyrus bij Jesaja, omdat ze anderhalve eeuw aan die van Ezechiel voorafging. «Huilt gij schepen, want Tyrus is verwoest, dat er geen huis meer is, dat niemand er meer ingaat. Zwijgt gij inwoners van de elandenstad, gij die de kooplieden van Sidon over zee deedt varen. Is dit uw vrolijk luppelende stad? Welker oudheid wel van oude dagen af is, maar haar eigen voeten zullen haar verre wegdragen, om in vreemdelingschap te verkeerren. Wie heeft dit beraadslaagd over Tyrus, die kroonstad, welker kooplieden vorsten, welker handelaren de heerlijksten van het land zijn?» En dan luidt het profetisch antwoord: «Dit heeft de Heere der heerscharen alzoo beraadslaagd, opdat Hij ontheilige de hoovaardij van alle sierraad, om al de heerlijksten der aarde verachtelijk te maken.» Straks nadert dit oordeel, en dan, zoo betuigt Jeremia, zal er geen helper zijn. «Vanwege den dag die komt om aan Tyrus en Sidon allen overgebliven helper af te wijden (47: 4): o, wee, gij zwaard des Heeren, hoelang zult gij niet stil houden? Vaar in uwe scheede, rust en wees stil.» Doch als zoo de verloren en bezwijkende stad roept, zal

't bittere antwoord luiden: «Hoe zoudt gij u stilhouden? De Heere heeft toch aan het zwaard bevel gegeven! En niet alleen tegen Askalon en der Philistijnenland, maar ook tegen de zeehaven, d.i. Tyrus, zal hij het uittrekken!» Tot het dan ten leste bij Ezechiel nog veel bepaalder tegen Tyrus' kooplieden ingaat, als het in 27: 29 heet: «Allen, die den riem hanteeren, zeelieden, en alle schippers van de zee, zullen uit hun schepen klimmen, en op het land staan blijven, om uw ondergang aan te zien. Ze zullen hun stem over u laten hooren, en bitterlijk schreeuwen, ja, ze zullen stof op hun hoofden werpen, ze zullen zich wrentelen in de asch. Ze zullen om u weenen met bitterheid der ziel en met bittere rouwklagen. En ze zullen in hun gekerm een klaaglied over u opheffen, en over u weklagen, zeggende: Wie is geweest als Tyrus en als de uitgeroeide in het midden der zee! (vs. 32). Godspraken daarom zoo aangrijpend, omdat, toen Jesaja deze reeks van profetieën inleidde, Tyrus in zijn vollen bloei stond en de weelde stad van geheel de Levant en Voor-Azië was. Vooral voor ons land kan op deze profetie over Tyrus niet genoeg gewezen worden. Zie 't maar, hoe ook ten onzent de kooplieden in ons vaderland in de grootsteden veelal den toon aangeven. Aangeven door hun schatten, aangeven door de Pers, en aangeven door geheel den geest, die van hen uitgaat.

Doch al dringt naast Babel gedurig Tyrus met Sidon zich in deze Godspraken naar voren, niet minder beslist is de Godspraak die over Moab, Assyrie en Edom uitgaat. Van Moab heet het in Jeremia 48 vs. 6: «Vlucht, redt uwer ziel! en word als de heidestruik in de woestijn, want om uw vertrouwen op uw werken en op uw schatten, zult ook gij ingenomen worden, en Camos, uw afgod, zal henen uitgaan in gevangenis, zijne priesters en zijne vorsten te zamen. De verstoorder zal komen over elke stad, het dal zal verderven, en het oeffen veld verdeeld worden, want de Heere heeft 't gesproken.» En in vs. 42: «Moab zal verdeeld worden, dat hij geen volk meer zij. De vreeze en de kuil en de strik over u, gij inwoner van Moab, spreekt de Heere.» Niet anders ging het oordeel tegen Ammon uit. Zoo in Ezechiel 25: 3: «Alzoo zegt de Heere, omdat gij gezegd hebt: Heah! over mijn heidendom als het ontheiligd werd, en over het land Israels, als het verwoest werd, en over het huis Juda, als zij in de gevangenis gingen; daarom zie, ik zal u aan die van het Oosten overgeven, dat zij uw vruchten zullen eten en uw melk zullen drinken. Omdat gij met uw hand geklapt hebt, en met den voet gestampt hebt en van harte verblijd zijt geweest in al uw plandering over het land van Israël, daarom ziet, zal ik mijn hand tegen u uitstrekken, en ik zal u uit de volken uitroeien en u uit de landen verdoen. Ik zal u verdeelen, en gij zult weten, dat ik de Heere ben» (vs. 6, 1). En schier teller nog gaat 't woord tegen Edom, ter wille van de bitterheid van Ezau, uit, als het in hoofdstuk 25: 12 heet: «Alzoo zegt de Heere HEERE: Omdat Edom met enkel waargierigheid gehandeld heeft tegen het huis van Juda, en zij zich aan hen gewroken hebben, daarom zal ook ik mijn hand uitstrekken tegen Edom en ik zal mensch en beest uit haar uitroeien, en zal haar tot een woestheid stellen. En ik zal mijn wrake doen aan Edom door de hand van mijn volk Israël; zij zullen tegen Edom naar mijn toorn en naar mijn grimmigheid handelen. Alzoo zullen zij mijn wrak gewaarworden, zegt de Heere HEERE» (vs. 15). In Herodes, den Idumeër, is toen het aloude Edom nogmaals aan het woord gekomen, en de hoop aan den Messias door Herodes aangedaan, hernieuwde de herinnering aan Edom's waargierigheid.

Toch blijft in 't eind altoos Babylon het uiterste mikpunt in de oordeelen Gods die profetisch worden aankondigd. Bij Jesaja heet het in hoofdstuk 13: 9: «Ziet, de dag des Heeren komt, gruwelijk met verbolgenheid en hitigen toorn, om het land (Babel) te stellen tot verwoesting!» En dan heet 't met heenwijzing op Babylons sterrenwielchiar: «Want de sterren des hemels en zijn gestirnten zullen hun licht niet laten lichten, de zon zal verduisterd worden, wanneer zij zal opgaan, en de maan zal haar licht niet laten schijnen, want ik zal over de wereld de boosheid bezoeken, en over de goddelozen hun ongerechtigheid, en ik zal maken, dat een man dierbaarder zal zijn dan dicht goud, en een mensch dan zijn goud van Ophir.» En evenzoo getuigt Jeremia (50: 13): «Vanwege de verbolgenheid des Heeren zal Babel niet bewoond worden. Al wie aan Babel voorbij gaat, zal zich ontzetten en luiten over hare

